

BAĞLAMINDAN KOPUK KUR'ÂN OKUMALARININ SERENCAMI

Recep DEMİR*

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 30 Haziran 2020, **Kabul Tarihi:** 14 Eylül 2020, **Yayın Tarihi:** 30 Eylül 2020, **Atıf:** Demir, Recep. "Bağlamından Kopuk Kur'ân Okumalarının Serencamı". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 20/2 (Eylül 2020): 573-604.

<https://doi.org/10.33415/daad.761309>

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 30 June 2020, **Accepted:** 14 September 2020, **Published:** 30 September 2020, **Cite as:** Demir, Recep. "The Results of Contextless Qur'an Readings". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 20/2 (September 2020): 573-604.

<https://doi.org/10.33415/daad.761309>

Öz

Bu makalede bağlamından kopuk Kur'ân okumaları konu edinilmiştir. Kur'ân'dan istifade etmenin en önemli yanı onun doğru bir şekilde anlaşılmasıdır. Doğru anlama eyleminin gerçekleşmesi ise sağlam bir yöntemle mümkündür. Bu yöntemin en önemli ilkelerinden birisi de bağlamdır. Bağlamsız yapılan Kur'ân okumalarıyla doğru anlamı yakalamak mümkün değildir. Bağlamsız okumalar günümüze has bir durum olmayıp sahabe döneminden bugüne kadar hep var olmuştur. Bağlamsız Kur'ân okumalarının birçok nedeni bulunmaktadır. Bunların her birinin tespit ve tayini oldukça güçtür. Makalenin sınırları içinde bunlardan sadece bir kısmına değinilmiştir. Bu makalede öncelikle bağlamın lügat ve terim anlamları üzerinde durulmakta ardından bağlamın oturduğu zemin tartışılmaktadır. Daha sonra sınırlı sayıda olsa da kimi âyetlerin bağlamlarından koparılıp nasıl yanlış anlaşılıp amacından uzak bir şekilde istihdam edilebildiği meselesi üzerinde durulmaktadır. Âyetleri bağlamından kopuk okumaların nasıl bir sonuca gö-

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir ABD Öğretim Üyesi, recepdemir55@gmail.com, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-7582-3437>

türdüğüne ve bağlam ilkesinin ne kadar önemli olduğuna örnekler üzerinden işaret edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Bağlam, İlke, Yorumlama.

The Results of Contextless Qur'an Readings

Abstract

In this article, the readings of the which is detached from its context are discussed. The most important aspect of benefiting from the Qur'an is its proper understanding. It is possible to realize the act of correct understanding by a correct method. One of the most important principles of this method is the context. It is not possible to get the correct meaning with readings of the Qur'an without context. The readings without context are not unique to the present day but have always existed from the period of the companions (al-sahaba) to the present day. There are many reasons for these uncontext readings. It is very difficult to identify and define each of these reasons. Only a few of these are mentioned within the boundaries of the article. In this article, firstly, the word and term meanings of the context are focused and then the ground on which the context is based is discussed. Subsequently, the issue of how some verses can be disconnected from their contexts and how they can be misunderstood and employed away from their aims is emphasized. It is pointed out by examples how the readings which are disconnected from the context of the verses lead to the result and how important the principle of the context is.

Keywords: The Qur'an, Context, Principle, Interpretation.

Giriş

Kur'ân-ı Kerîm, nüzûlünden itibaren Müslümanların hayatında merkezi bir konuma sahip olduğundan her zaman anlama ve yorumlamaya konu olmuştur. İnananların Kur'ân'a bağlanma arzuları, ona yönelmelerini ve ifadelerin delaletini tespit etmek amacıyla bir gayret içine girmelerini sağlamıştır. Tarihsel süreçte karşılaşılan toplumsal, kültürel ve ahlakî sorunlara Kur'ân'ın rehberliği ve örneğinde çözümler aranmıştır. İnsanların bireysel ilgileri/eğilimleri, toplumsal ihtiyaçlar ve Kur'ân'ı rehber edinme çabaları, Kur'ân'ın tarihsel süreçte ictimaî, edebî, filolojik, hukukî, felsefî, tasavvufî ve pozitif bilimler açısından çok çeşitli şekillerde yorumlanmasına yol açmıştır. Bu yorumlama etkinlikleri muazzam bir tefsir literatürü meydana getirmiştir.

Bu literatür içerisinde sahih ve doğru anlamı yakalayanların yanı sıra isabetsiz yorumlar yapanlar da olmuştur. Kur'ân'ı doğru yorumlamak ve murâd-i ilâhîyi elde etmek için Kur'ân'ın mahiyeti ile metinsel ve tarihsel bağlamının iyi tespit edilmesi gerekir. Her

şeyden önce Kur'ân-ı Kerîm, tarihin belirli bir döneminde (m. 610-632 yılları arasında), belirli bir yörede (Mekke-Medine) ilk muhatapları Araplardan oluşan bir topluma Hz. Peygamber aracılığıyla iletilmiş ilâhî bir kelâmdır. Zaman, mekan ve ilk muhatabın kimler olduğu gerçeği Kur'ân'ın doğru anlaşılması için göz önünde bulundurulması gereken en önemli ilkelerden birisidir. Çünkü sözün tabîî bağlamı, anlamı muhafaza eden en güvenilir merci, anlaşılan mananın anlatan'a başvurularak test edilemediği durumlarda, ancak bu mercie (bağlam) başvurulmak sûretiyle doğrulanabilir.¹ Bir başka ifadeyle Kur'ân'daki mananın doğru bir şekilde tayin ve tespit edilmesinin en zor tarafı kendisinden işiterek murâdın ne olduğunun insanlar tarafından öğrenilmesinin mümkün olmadığı ayrıca kendisine ulaşmanın imkansız olduğu mütekellimin (konuşmacının) sözü olmasıdır.² Dolayısıyla yüce Allah'ın kullarına iletmek istediği mesajları, emir ve yasakları doğru bir şekilde öğrenmek için Kur'ân'ın diliyle birlikte bağlamını da iyi bilmek gerekir.³

Her bilimin temel eserlerini doğru anlamak için o alanda belirli bir altyapı gerekirken bunun yanında uyulması icap eden önemli bazı ilkeler de vardır. İslâm'ın kurucu metni olan Kur'ân'ın doğru anlaşılması da ilkelere uymakla mümkün olacaktır. Bu ilkelerin neler olduğu ve hangisinin önceliğe sahip olduğu meselesi tefsirde usûl tartışmalarının yapıldığı zeminlerde hep gündemde olmuştur. Bu makalede oldukça önemli gördüğümüz "bağlam" ilkesi üzerinde durulacaktır. Bağlam, Kur'ân'ın doğru ve sağlıklı bir şekilde anlaşılmasında dikkate alınması gereken önemli ilkelerden birisidir. Nasıl ki her bir söz bir bağlamda ortaya çıkıyorsa, ilahî bir söz/kelâm olan Kur'ân âyeti de bir bağlamda geçmektedir. Âyetler özelinde düşünüldüğünde onların ilâhî iradenin gözetimi altında uygun bir bağlama yerleştirilmeleri, bağlam konusunu daha da anlamlı ve önemli bir hale getirmektedir. Sıradan bir insan davranışı bile en doğru olarak söz konusu davranışın ortaya çıktığı bağlamda anlaşılabiliriyorsa, her ilâhî ifade de en sağlıklı bir şekilde içinde doğduğu bağlamda anlaşılabilir. Bağlamsız Kur'ân okumaları âyetlerin yanlış anlaşılmasına ve yanlış yerde kullanılmalarına se-

¹ Düccane Cündioğlu, *Kur'ân'ı Anlamanın Anlamı* (İstanbul: Tibyan Yayınları, 1995), 24.

² Bedrüddîn Muhammed b. Abdillâh ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî 'ulûmi'l-Kur'ân*, thk. M. Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ts.), 1/16.

³ Yusuf Karadâvî, "Kur'ân Tefsirinde İdeal Yöntem" çev. Muhittin Akgül, *Diyanet İlmî Dergi* 38/3 (2002), 68.

bep olmaktadır. Tarihin birçok döneminde ferdî, siyasî, ideolojik, mezhebî/meşrebî, bilimsel vs. görüşleri desteklemek için Kur'ân, bağlamından kopuk okuma ve yorumlamalara maruz kalmıştır. Bu makalede öncelikle bağlamın lügat ve terim anlamları üzerinde durulacak ardından bağlamın oturduğu zemin tartışılacak daha sonra sınırlı sayıda olsa da kimi âyetlerin bağlamlarından koparılarak nasıl yanlış anlaşılıp amacından uzak bir şekilde istihdam edildiği meselesi üzerinde durulacaktır. Bağlamsız okumaların nasıl bir sonuca götürdüğüne ve bağlam ilkesinin ne kadar önemli olduğuna örnekler üzerinden işaret edilecektir.

1- Lügat ve Terim Yönüyle Siyâk-Sibâk/Bağlam

Siyâk terimi Arapça kökenli olmasına rağmen Türkçeye girmiş ve bu haliyle dilimizde kullanılmaktadır. Kimi araştırmacılar bu terimin Türkçe karşılığının “bağlam” olduğunu ifade ederken⁴ bazıları da siyâk-sibâk veya sibâk-siyâk teriminin dilimizdeki karşılığının “bağlama” tekabül etmesinin mümkün olmadığını ileri sürer. Bu iki terim arasında kapsam açısından farklılık olduğunu belirterek siyâkın dar anlamıyla ancak bağlam çeşitlerinden iç bağlama karşılık geldiğini belirtir.⁵

Arap dilinde “sürmek, salmak, sevk etmek, göndermek” gibi anlamlara gelen *siyâk* kelimesi,⁶ ıstılah olarak “sözün gelişi, ifade tarzı, üslup, tarz, yol, anlatım biçimi” gibi manalarda kullanılmakta olup bir terkip olarak da *siyâku'l-kelâm* ise “sözün gelişi, sevkedilişi” anlamına gelmektedir.⁷ *Siyâk* ile birlikte *sibâk* kelimesi de kullanılmaktadır ki sözlükte *sibâk*, “her alanda ileri geçmek, öne geçmek, önde olmak, ilk ve öncü olmak...” gibi manalara gelirken ıstılah olarak “bir şeyin öncesi, geçmişi, üst tarafı, başlangıcı...” gibi anlamlar ifade etmektedir.⁸

⁴ Mustafa Ünver, *Kur'ân'ı Anlamada Siyâkın Rolü* (Ankara: Sidre Yayınları, 1996), 79.

⁵ Fatih Tiyek, *Kur'ân'ı Anlamada Bağlamın Rolü* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 30-31.

⁶ İsmâil b. Hammâd Cevherî, “s-v-k”, *es-Sihâh*, thk. Ahmed Abdülgafûr Atâr (Beyrut: Dâru'l-İlmi li'l-Melâ'în, 1990), 4/1499-1500; Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr el-İfrîkî el-Mısırî, “s-v-k”, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, ts.), 2/252.

⁷ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 7. Baskı (Ankara: TDK Yayınları, 1983), 2/1067; D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 7. Baskı (Ankara: Rehber Yayınları, 1990), 1002.

⁸ Cevherî, *es-Sihâh*, 5/180; Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 2/1056; Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 995.

Sibâk ve siyâk kelimeleri bir terkip olarak kullanıldığında, *sibâk* ile sözün öncesine, geçmişine ya da baş tarafına atıfta bulunulmakta; *siyâk* ile de sözün gayesi ve yönüne yani yöneldiği şeye işaret edilmektedir. Çünkü *siyâk*, sözün ne için ve hangi gayeye matuf olarak sevk edildiğini ifade etmektedir. Gaye ve amaç ise sözün ilerisi ile ilgilidir. Bir sözün *siyâkı*, okuyucu ya da dinleyicinin zihninde uyandırmayı ya da canlandırmayı amaçladığı şey ile ilgilidir ki bu da ileride olacak bir şey demektir. *Siyâk* sözün ilerisi ile *sibâk* da gerisi ile ilgili olduğundan bunların her ikisini bir bakımdan mezc eden terim ise bağlamdır.

Bağlam terimi farklı ilmî disiplinlerde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Sözlükte *bağlam* kelimesi ise olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı anlamına gelmektedir. Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünüdür.⁹ Dilbilim açısından *bağlam*, bir ifade veya metinde belirli bir linguistik birimi inceleyen ve takip eden seslerin, kelimelerin veya ibarelerin oluşturduğu bütün anlamına gelmektedir. Zira cümledeki bir kelime, o cümledeki diğer kelimelerle birlikte ve onlarla bütünleşerek, onların da yardımıyla bir kavramı yansıtır. Kısaca kelimelerin bağlı bulunduğu bu unsurların oluşturduğu bütüne bağlam adı verilmektedir.¹⁰ Kapsayıcı bir deyişle, bir kelime veya ifadenin anlamını belirlemede katkısı olan koşulların tümüdür.¹¹ Felsefî yönden *bağlam* ise bir düşüncenin, bir eserin, bir öğretinin bölümleri arasındaki çelişmeye yer vermeyen bağlantıdır.¹² Herhangi bir kelimenin anlamı, o kelimenin içinde bulunduğu bağlama göre değişikliğe uğramaktadır. Dolayısıyla kelimenin anlamı, dilsel dağılımına göre farklılaşmaktadır.¹³

Bağlam konusunu ele alan bilim insanları dilsel bağlam (linguistic context), duygusal bağlam (emotional context), durumsal bağlam (situational context) ve kültürel bağlam (cultural context) ol-

⁹ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, 1/106.

¹⁰ Ahmet Cevizci, "Bağlamsal Tanım" Maddesi, *Paradigma Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000), 51.

¹¹ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü* (Ankara: Vadi Yayınları, 1997), 31.

¹² Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü* (Ankara: TDK Yayınları, 1975), 24.

¹³ Ahmet Muhtar Ömer, "Bağlam Teorisi", çev. Şahin Güven, *Bilimnâme* 20/1 (2011), 198.

mak üzere bağlamın dört çeşidinden söz ederler.¹⁴ Ayrıca bağlamı, sosyal bağlam ve olgu bağlamı şeklinde taksim edenler de olmuştur.¹⁵ Ancak bağlamın çeşitlerine dair yapılan taksimatta genel olarak tercih edilenin¹⁶ iç ve dış bağlam şeklindeki ayırım olduğunu söyleyebiliriz. Buraya kadar verdiğimiz bilgilerin sonucunda Kur’ân özelinde düşünüldüğünde iç bağlama tekâbül eden şeyin “âyetler ve sûreler arası ilişkiler” (münâsebetü’l-ây ve’s-süver) veya siyâk; dış bağlamı ise nüzûl ortamı ile nüzûl sebeplerinin oluşturduğunu belirtmemiz gerekir.

2- Bağlam/Siyâk İlkesinin Oturduğu Zemin

Bu başlık altında Kur’ân’ın anlaşılmasında bağlam/siyâk ilkesini dikkate almayı gerekli kılan sebepler üzerinde durulacaktır. Bunlardan ilki Kur’ân’ın sözlü kültürün hâkim olduğu bir topluma vahyedilmiş olmasıdır. Kur’ân-ı Kerîm, yazılı kültüre alışık olmayan ve sözlü dil geleneklerinin hâkim olduğu bir toplum içerisinde ortaya çıkmış, uzun denilebilecek bir süreç sonrası metinleşmesi sağlanmış, hitabî sözlü dil kuralları içinde oluşmuş bir kitaptır.¹⁷ Sözlü dil ile yazı dili arasında üslup bakımından önemli farklılıklar mevcuttur. Konuşma dili üslup olarak canlı, sıcak ve interaktif bir hüviyet arz ederken yazı dili ise kuru, soğuk ve statiktir. Yazı dili okuyucuyu daha çok bilgilendirirken hitabî dil, muhatabını aynı zamanda etkiler.

Hitabî bir metinde muhatap okuyucu değil, dinleyicidir. Bu tür metinlerde anlam genellikle ibarenin sınırlarını aşar. O sözü kimin söylediği, kime söylediği, nerede söylediği, ne zaman söylediği ne için söylediği, ne söylediği ve nasıl söylediği anlamın belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Dolayısıyla hitabî bir metinde anlam, sadece metnin içeriğinden ortaya çıkmaz, hitabın bağlamı yani dış bağlamın da iyi bilinmesini gerekli kılar. Bu yüzden bağlamı bilen ve aynı zamanda kendisi de bağlamın bir parçası olan dinleyicinin rahatlıkla anladığı bir konuşma yazıya aktarıldığında, bağlamın dışında olan ve bağlamı bilmeyen okur tarafından anlaşılabilir veya yanlış anlaşılabilir. Bu sebeple Kur’ân’ın nüzûlüne şahit olan

¹⁴ Ömer, “Bağlam Teorisi”, 198.

¹⁵ Demir ve Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, 205.

¹⁶ Bkz. Şahin Güven, “Dil, Anlam ve Çokanlamlılık Sorunu”, *Bilimnâme* 25/2 (2013), 257.

¹⁷ Süleyman Gezer, *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur’ân* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015), 12.

ilk neslin Kur'ân yorumları sonraki nesiller için son derece önemlidir. Kısaca, okuyucu ile âyetin bağlamı arasındaki mesafenin artması, okuyucu ile âyetin anlamı arasındaki mesafenin artması demektir.

Kur'ân şu anda yazılı bir metindir. Yazılı bir metinde bağlam metnin içindedir; sözlü hitapta ise yukarıda da belirttiğimiz gibi büyük ölçüde bağlam sözün dışındadır. Yazılı bir metinde bağlam, metnin içinde bulunan birtakım ipuçlarından ortaya çıkarken, sözlü bir metinde veya devam eden bir konuşma ortamında ise konuşma anıyla sınırlıdır. Konuşmanın yazıya geçirilmesi halinde söz dışı bağlamın bilinmesi gerekir.¹⁸ Dolaylı muhataplar bu söz dışı ortamın bilgisine sahip olmazlarsa yazılı Kur'ân metnini anlamalarında bazı problemlerin ortaya çıkması muhtemeldir. Söz dışı bağlam bilgisi, yazılı metnin anlamı konusunda tamamlayıcı bir işleve sahiptir. Anlam, dilsel ya da dile dayalı bir anlatımın belli bir iletişim ortamında taşıdığı veya taşınması muhtemel olan içerik olarak tanımlanır. Böyle olunca anlamın, aradığımız ifadenin belli bir dilde veya o dilin uyuşum kuralları çerçevesinde dile getirilmiş olan sözlü ya da yazılı bir ifade olması son derece önemli bir konudur.¹⁹ Dolayısıyla Kur'ân'ın anlaşılmasında bu özelliklerin göz önünde bulundurulması gereklidir.

Âyetlerin anlaşılmasında iç bağlamın önemli olması, onların sûre içindeki tertibinin tevkîfî olmasıyla alakalıdır. Nazil olan âyetin hangi sûrenin neresine konulacağıyla bizzat Hz. Peygamber'in kendisinin ilgilendiği ve bunu yapmalarını vahiy kâtiplerine emrettiği yolundaki rivâyetler²⁰ âyetlerin tertibinin tevkîfî olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle âyetlerin tertibinin tevkîfî olduğu konusunda Sünnî âlimler arasında bir konsensüs (icma') oluştuğu bile söylenmiştir.²¹

¹⁸ Sabahat Tura, "Anlam ve Yorum", *Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980), 112.

¹⁹ Turan Koç, "Kur'ân Dili Açısından Söz-Anlam İlişkisi", *Kur'ân ve Dil - Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu* (Van: y.y., 2001), 20; Gezer, *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'ân*, 15.

²⁰ Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmîzî, *Sünenü't-tirmizî*, thk. İbrâhim Atva (Mısır: Mustafa el-Bâb el-Halebî, 1975), "Tefsîru'l-Kur'ân", 3086.

²¹ Muhammed Abdulazîm ez-Zürkânî, *Menâhilu'l-irfân* (Kahire: Dâru İhyâ'it-Türâs, ts.), 1/339-340; İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü* (Ankara: TDV Yayınları, 1983), 56, Muhammed Hamîdullah, *Kur'ân-ı Kerîm Tarihi*, çev. Salih Tuğ (İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları, 1993), 50. Şia ise âyetlerin tertibinin tevkîfî olduğu fikrine karşı çıkmaktadır. Bkz. Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb er-Râzî, *Usûlü'l-kâfî*, şrh. Akâyî Hac Seyyid

Sûrelerin tertibi konusunda ise tevkîfî, ictihâdî, kısmen tevkîfî kısmen de ictihâdî şeklinde üç farklı görüş bulunmaktadır.²² Her bir düşünce sahibi kendi görüşünün haklılığına dair birtakım argümanlar zikretmektedir. Suyûtî (ö. 911/1505), Ebû Bekir el-Enbârî'den (ö. 328/940) "sûrelerin birbiri ardınca sıralanmasının âyet ve harflerin sıralanması gibi olup bunların hepsinin Rasûlullah tarafından yapıldığını dolayısıyla bir sûrenin öne ve arkaya alınmasıyla Kur'ân'ın düzeninin bozulacağına" dair bir rivâyet nakleder.²³ Subhi Sâlih (ö.1986) de sûrelerin tertibinin sahabe ictihadıyla veya bir kısmının ictihâdî bir kısmının da tevkîfî olduğunu ileri süren görüşlerin kabulünün mümkün olmadığını ifade eder. Ona göre sahabenin özel mushaflarının buna delil sayılması da doğru değildir. Çünkü sahabenin özel mushaflarını tertip etmeleri şahsî bir seçim idi. Onlar hiçbir zaman başkasını bu tertibe zorlamamış ve ona muhalefetin haram olduğunu iddia etmemişlerdir. Onlar bu mushafları başkaları için değil, kendileri için yazmışlardı. Nihâyetinde ümmet, Hz. Osman'ın tertibi üzerine ittifak edince kendileri de şahsî mushaflarını terk etmişlerdir.²⁴ Eğer bu mushaflar Hz. Peygamber'in istediği şekilde olsaydı, mushaf sahipleri bu mushaflara sınıksız sarılır, ondan vazgeçmezler, Hz. Osman'ın İmam Mushaftan başka mushafları yakmayı emrettiğinde mushaf sahipleri kendi mushaflarını yakılmak üzere halifeye arz etmezlerdi. Buradan şu sonuca varılabilir ki mushaf sahiplerinin şahsî mushaflarından vazgeçip İmam Mushaf'a tabi olmaları, İmam Mushaf'ın ictihâdî olmadığını gösterir.²⁵

Sûrelerin tertibi noktasındaki farklı görüşlerden sarf-ı nazar edip metin içi birimlerin tertibinin tevkîfî olduğu kabul edildiğinde, bir sûreye hangi âyetle başlandığının ve sûrenin hangi âyetle sonlandırıldığının Allah tarafından bir münasebet üzere belirlendiği ifade edilmektedir.²⁶ Âyet ve sûreler arasındaki bu münâsebetin

Cevâd Mustafa (Şiraz: y.y., ts.), 2/ 279; Abdullah Draz, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru*, çev. Salih Akdemir (Ankara: Mim Yayıncılık, 1983), 34.

²² Reşid Rıza, "el- İttisâl beyne'l-âyet ve's-suver", *Mecelletü'l-Menâr* 8/8 (1323/1925): 289-290; Kemal Atik, "Âyet ve Sûrelerin Tevkîfiliği Meselesi", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1989): 210.

²³ Celâlüddîn Abdurrahman es-Suyûtî, *el-İtkan fî 'ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed b. Ali (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2006), 1/197.

²⁴ Subhi Sâlih, *Mebâhis fî 'ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: y.y., 2009), 71-73.

²⁵ Atik, "Âyet ve Sûrelerin Tevkîfiliği Meselesi", 218.

²⁶ Muhammed İsa Yüksek, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Bağlam Bilgisi Referansları ve Sınırları*, 2. Baskı (İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları, 2018), 68.

keşfedilmesi herkes için aynı düzeyde değildir. Kişilerin anlayış ve kabiliyetlerine göre bunun tayin ve tespiti değişkenlik arz edecektir. Bir başka deyişle bu münâsebet bazen açık, bazen bilinemeyecek kadar ince, bazen de asla anlaşılmayacak şekilde kapalı olabilir.²⁷ Bu konuya dair kimi tefsirlerde ve tefsir usûlüne dair yazılmış olan eserlerde tenâsübü'l-ây ve's-süver başlığı altında bolca malumat bulmak mümkündür.²⁸

Âyetler ve sûreler arasındaki bağlantıya ilkesel düzeyde özellikle dikkat çeken isimlerden birisi Abdullah Draz'dır (ö. 1958). Draz'a göre farklı zamanlarda vahyedilmiş olan uzun bir sûreyi okuyan bilgisiz birisi, dağınık birtakım manalar ve rastgele toplanmış malzeme ile karşı karşıya bulunduğunu zannedebilir. Fakat iyice düşünüldüğünde o sûrenin bir esasa göre düzenlendiği, ana bölümlere ayrıldığı, bazı küllî maksatlar esas alınarak muhkem bir binaya benzediği görülür. O binanın bölümlerinde dolaşan kişi, bir elden çıkmış ve kapsamlı bir plana göre yapılmış büyük bir binanın odaları ve salonlarında dolaştığını hisseder.²⁹ Münâsebeti anlatmak için Draz parçaya değil de bütüne bakılması gerektiğinden hareketle "halı" teşbihini de getirir. Nasıl ki koskocaman bir halının el kadar bir kısmına bakan birisi farklı renklerin bir araya gelmesinde fazla uyum göremese de halıya uzaktan bütün olarak baktığında ondaki simetri ve ahengi görür. Dolayısıyla Kur'ân sûrelerindeki âhengi görmek için uzaktan ve bütüncül bir şekilde bakılması gerektiği ortadadır.³⁰ Münâsebet meselesi üzerinde duran Zerkeşi (ö. 794/1391) de bu duruma el-Mâide sûresinin sonu ile el-En'âm sûresinin başındaki âyetleri örnek verir. el-Mâide sûresinin son âyetinde yer ile göğün ve o ikisinde bulunanların Allah'ın mülkü olduğu ifade edilirken, el-En'âm sûresinin ilk âyeti, yerleri ve gökleri yaratan Allah'a hamd ile başlamaktadır.³¹

Âyetler ve sûreler arasındaki münâsebetin kabulü tertibin tevkiîliği ile Kur'ân'ın üslub ve i'câz zemini üzerine bina

²⁷ Muhammed b. Ömer b. Salim Bazmul, *İlmü'l-münâsebât fi's-suveri ve'l-âyât* (Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, 2002), 18.

²⁸ Suyûtî, *el-İtkan*, 2/151; Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 204-207.

²⁹ Abdullah Draz, *En Mühim Mesaj Kur'ân*, çev. Suat Yıldırım, (İzmir: Işık Yayınları, 1994), 186.

³⁰ Draz, *En Mühim Mesaj Kur'ân*, 191.

³¹ Zerkeşi, *el-Burhân fi 'ulûmi'l-kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim (Halep: 'Isâ el-Bâbî el-Halebî, 1972) 1/38; Suyûtî, *el-İtkan*, 2/138.

edilmektedir. Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı her yıl Cibrîl (as) ile ramazan ayında baştan sona mukabele etmeleri³² âyet ve sûrelerin bir tertip içinde olduğunu göstermektedir. Çünkü âyet ve sûre sırası bilinmeyen bir kitabın mukabele edilmesi mümkün değildir.³³ Kur'ân'ın üslubu, nazmı ve telifi akıllara şaşkınlık verecek bir mahiyettedir. Kur'ân, âyet âyet, sûre sûre ele alındığında fasılları, kesitleri (makta'), sûre başları – sonları, fasılları-vasılları ile konu geçişleri incelendiğinde ise ister kısa, ister orta, isterse uzun ölçütlü olsun bütün âyetlerindeki i'caz açık bir şekilde görülecektir.³⁴ Kur'ân, muhataplarını nazmındaki özelliklerle, lafzın siyâkıyla, âyet ve kesitlerindeki eşsiz üslubuyla, lafızlarının yeriyle, mesel, haber, tenbih, va'd-void... gibi içeriğindeki bütün dinamiklerin benzerinin getirilmesinden aciz bırakmıştır.³⁵ Dolayısıyla Kur'ân'ın üslub ve nazım bakımından i'cazı onun anlaşılmasında göz önünde bulundurulması gereken önemli yönlerdendir.

582 | db

Âlimlerin büyük bir kısmı âyetler ve sûreler arasındaki bağlantının varlığını kabul ederken buna karşı çıkanlar da olmuştur. İzz b. Abdüsselam (ö. 660/1262) ve Şevkânî (ö.1250/1834) gibi âlimler bu ilmi tekellüf addedip zaman kaybı olarak değerlendirmişlerdir. Mesela İzz b. Abdüsselam'a göre Kur'ân, yirmi küsur senede farklı sebepler üzerine farklı hükümler hakkında inmiş bir kitaptır. Onun bir kısmının diğer bir kısmı ile bağlantılı olması gerekmez. Nitekim illetler ve sebepler farklı olduğundan Allah'ın yaratma ve hükümleri noktasındaki tasarrufları arasında bir ilişki kurulması güzel karşılanmaz.³⁶ Şevkânî de nüzûl sebeplerinin özünde birbiriyle yan yana gelmesi zor olacak derecede farklı oldukları düşünüldüğünde, sebepler üzerine inen Kur'ân'ın da özünde aynı şekilde farklılıklar barındırdığı anlaşılır³⁷ diyerek münâsebet konusuna karşı çıkar.

³² Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *es-Sahîh* "Bed'ü'l-vahy" 5 (İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmî, ts.), 1/4.

³³ Ünver, *Kur'ân'ı Anlamada Siyâkın Rolü*, 90.

³⁴ Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî el-Bâkullânî, *İcâzül-Kur'ân* (yy: Âlemü'l-Kütüb, ts.), 193.

³⁵ Ebû'l-Hasen Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî, *Delâilü'l-İcâz*, thk. Mahmud Muhammed Şakir (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, ts.), 36.

³⁶ Zerkeşî, *el-Burhân*, 1/37; Suyutî, *el-İtkân*, 2/138.

³⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-kadîr*, thk. Abdül-fettah Ebû Gudde (Yy: ts.), 1/171-172.

Âyetler arasındaki bağlantının varlığını kabul edenler ile etmeyenlerin birbirlerinden ayrıldıkları nokta şurası olmuştur. Bazı âlimler âyetler arası ilişkileri kurma uğruna farklı zorlamalara girmişler, sûredeki pasajların sadece birliktelik (ittihad), benzerlik (mümâsele) veya girişlilik (tedâhül) gibi aynı cinsten bir bağlantı ile kurulacağını zannetmişler; buna karşı diğerleri ise açık bir bağlantı göremezlerse, hemen burada konusal bağlantının bulunmadığına hükmetmişlerdir.³⁸ Âyetlerin çeşitli olaylar üzerine inmelerinden dolayı arasında münasebet aranmaz demek doğru değildir. Çünkü Kur'ân, nüzûl açısından olaylara, tertip açısından da hikmete mebnidir. Bütün âyetler tevkîfi yolla tertip edilmiştir. Üslubu ve parlak nazmı mucizedir.³⁹ Aynı zamanda âyetlerin münferit vesilelerle inmiş olmaları, onların uygun siyâka yerleştirilmelerine engel bir durum teşkil etmemektedir. Zaten bu iki husus arasında da herhangi bir çelişki bulunmamaktadır.⁴⁰

Kısaca âyetler arasındaki tertibin tevkîfi olması “Kur'ânî birimlerin, siyâkları içinde anlaşılması gerektiği ilkesininin”⁴¹ önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca bağlamı/siyâki dikkate almak bütün âyetler veya sûreler arasında mutlaka bir münâsebet tesis etmek anlamına gelmemektedir. Çünkü Kur'ân yorumunda bağlam göz önüne alınırken bazen Kur'ân'ın tamamı, bazen sûre, bazen âyetler topluluğu, bazen de birkaç pasajın dikkate alındığı yerler olabilir ya da değişik hükümler için bunların hepsinin veya birkaçının devreye girmesi mümkün olabilir.⁴²

Kur'ân âyetlerinin tertibinin tevkîfliği iç bağlamı, onun hitabî bir metin oluşu dış bağlamı dikkate almayı gerekli kılmaktadır. Burada Kur'ân'ın sözlü dilin yazıya dökülmüş şekli olarak sadece hitap mı yoksa yazılı bir metin olarak kitap şeklinde mi anlaşılması gerektiği şeklindeki indirgemeci yaklaşımlara katılmadığımızı belirtmek isteriz. Her şeyden önce Kur'ân, yirmi üç yıllık bir süreçte olaylara mukarin ve hayatın tam ortasına inmiştir. Kur'ân'ın üslûbu (nidâ edatlarıyla hitap, soru-cevap tarzı, kul/de ki! sesleniş, vb.) nüzûl döneminde onun bir hitap olduğunu göstermekte ve bu

³⁸ Draz, *En Mühim Mesaj Kur'ân*, 160.

³⁹ Zerkeşi, *el-Burhân*, I, 37; Suyutî, *el-İtkân*, II, 138.

⁴⁰ Zerkeşi, *el-Burhân*, I, 25.

⁴¹ Ünver, *Kur'ân'ı Anlamada Siyâkın Rolü*, 84.

⁴² Nihat Uzun, “Bağlam'ı Göz Ardı Etmek: Siyâsî Mücadelelerde Âyetlerin Kullanımı”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 37 (2012): 11.

durum konuşma dilinin özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca Kur'ân'ın sıcak ve interaktif ifadeleri konuşma diline ait özelliklerdendir. Diğer taraftan daha sonra Kur'ân'ın tedvin edilerek kitap haline gelmesi ve bu kitabın âyetlerinin tevkîfi bir yolla tertibi bir bakıma da kitap gibi algılanmasını gerektirir. Kısaca Kur'ân hem bir hitap hem de bir kitap/metindir. Hitap olması onun anlaşılması ve yorumlanmasında dış bağlamı, metin gibi olması da iç bağlamı dikkate almayı gerekli kılmaktadır. Kur'ân'ı sadece bir hitap olarak alıp ardından da iç bağlamı/siyâkı onu anlamada delil olarak almanın bir çelişki oluşturduğunu ifade etmek durumundayız. Elbette Kur'ân modern insanın alışkın olduğu tarzda bir kitap şeklinde inzal edilmiş değildir. Ancak âyetleri ve pasajları da tamamen rastgele tertip edilmiş değildir. Yoksa onun eşsiz üslûbunun mucize olmasının ve bir benzerini meydana getirmeyi muarızlarından istemesinin izah edilebilir bir yanı olmasa gerekir.

3- Bağlamından Kopuk Okumalara Dair Örnekler

584 | db

Yukarıda ifade edildiği gibi dilbilimde bağlam, farklı açılardan çeşitli şekillerde kategorize edilmektedir. Ancak Kur'ân araştırmalarında yaygın kullanım iç ve dış bağlam şeklindeki taksimdir. Burada da buna riâyet edilerek önce iç bağlam ardından da dış bağlam dikkate alınmadan yorumlanan ve kullanılan kimi âyetlere örnek verilecektir.

a. İç Bağlamdan Kopuk Okumalar

Kur'ân'da konular işlenirken önce üst başlıklar verilip ardından da alt başlıklara ayırma şeklinde bir yöntem takip edilmemektedir. Ancak bazı sûrelerde aynı konu ile ilgili âyetlerin peşpeşe sıralanarak pasajlar oluşturduğu görülmektedir. Birbiri ardınca veya pasajlar halinde gelen bu âyetlerin çoğu zaman ortak bir konuyu hedef aldığı görülmektedir. Dolayısıyla ifadeler, bu maksadın etrafında dönmektedir. Doğru anlamı yakalayabilmek ve âyetleri veya ifadeleri hiç kasetmediği bir manaya çekmemek için iç bağlama dikkat edilmesi gerekir. Şimdi iç bağlamdan uzak yapılan yorumlara örnekler vermek istiyoruz.

1. Hiç Bilenlerle Bilmeyenler Bir olur Mu? (ez-Zümer 39/9. Âyet)

Bu âyet bir çok ortamda özellikle de eğitim-öğretim yılı başlangıcında okuma ve yazmanın önemine vurgu için hazırlanan

hutbelerde okunmakta olup istisnasız her türlü konuda bilenlerle bilmeyenleri kıyaslamak için kullanılmaktadır. Yine birçok okulun duvarında veya insanların en çok görebileceği yerlerde İslâm'ın eğitim- öğretime verdiği önemi ve değeri belirtmek için bu âyetin yazıldığını görmekteyiz. Bir akademisyenin yerinde tesbitiyle âyette geçen “ilim” kavramına tamamen seküler bir içerik yüklenerek eğitim-öğretim yolunda dirsek çürütenler ya da mektep–medrese tahsili yapanlar ile bunu yapmayanlar bir olur mu? şeklinde bir mesaj verilmektedir.⁴³

Âyette “bilenler” ve “bilmeyenler” ile acaba gerçekte kimler kastedilmektedir? İç bağlam dikkate alınarak âyet okunduğunda buradaki belirsizlik ortadan kalkmaktadır. Zira önceki âyette (ez-Zümer 38/8) sadece kendisine bir musibet geldiğinde Allah'a yönelen, diğer zamanlarda ise başkasına kulluk yapan kimselerden söz edilirken, ez-Zümer 38/9. âyetin başında geceleri de dahil olmak üzere her halükarda Allah'a yönelen kimseler konu edilmekte ve daha sonra da bu iki tip insan arasında bir mukayese yapılmaktadır. Allah bu birinci grubu cahil; ikincileri ise âlim olarak nitelendirmektedir. Ya da “bilenler”, bildiklerinden yararlanan ve onlarla amel edenler, geceleri secde ve kıyam edenler, Allah'a kavuşacağını bilenler; “bilmeyenler” ise bildiklerinden yararlanmayan ve onlarla amel etmeyenler, sadece bela ve korku esnasında Allah'a yönelen, rahat dönemlerinde ise şirk koşanlardır. Dolayısıyla bu âyetteki mukayese, okuma-yazma bilenlerle bilmeyenlerin mukayesesini değil, Allah'a gereği gibi kulluk yapanlar ile yapmayanların mukayesesidir.⁴⁴

Meşhur müfessir Taberî (ö. 310/923) ez-Zümer 38/9. âyeti tefsir sadedinde bilenler ve bilmeyenlerle kimlerin kastedildiğini şöyle ortaya koyar: Rablerine taatte bulduklarında sevap kazanacaklarını ve ona karşı geldiklerinde günahkar olacaklarını bilenlerle; bunu bilmeyip rastgele hareket ederek düşüncesizce davranışta bulunan ve güzel amellerden hayır beklemeyenler, kötü amellerin şer olmasından korkmayan kimselerdir. Bu iki kimse eşit değildir.⁴⁵ Taberî “bilenler” kelimesiyle güzel davranışları işleyip karşılığını Allah'tan bekleyen, kötü davranışların da günah olarak karşılık gö-

⁴³ Mustafa Öztürk, *Kur'ân-ı Kerîm Meali* (Ankara: Anakara Okulu Yayınları, 2014), 515.

⁴⁴ Süleyman Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri* (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995), 5/472.

⁴⁵ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et et-Taberî, *Câmiu'ul-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, thk. Abdülmuhsin et-Türkî (Riyâd: Dâru'l-'Alemlî'l-Kütüb, 1424/2003), 20/177-178.

receğini bilenlerin, “bilmeyenler” ile de gelişi güzel davranışlarda bulunup bunların şer olduğunu düşünmeyen kimselerin kastedildiğini belirtir. Taberî bu sıfatlarla nitelenen kimselerin böyle nitelenme sebebi olarak onların davranışlarına dikkat çekmektedir. Şunu belirtmek gerekir ki davranışların temelinde de inançlar yatar. Davranışları harekete geçiren unsur insanların inançlarıdır. Dolayısıyla sıyâkıyla birlikte düşünüldüğünde bu âyette sarsılmaz bir imana sahip olan kimseler bilen yani âlim, diğerleri ise cahil olarak nitelenmiştir. Kişi gerek dinî gerekse dünyevî konularda birçok malumat sahibi olabilir ama imanı sağlam değilse cahildir. En azından din açısından kişiyi azaptan kurtarma ve cennet nimetlerine kavuşturma bakımından durum böyledir.⁴⁶ Kısaca bu âyette “bilen” kimselerle müminler, “bilmeyenler” ile de kâfirler kastedilmektedir.

Bu duruma şöyle bir itiraz yöneltilebilir: İslâm ilim öğrenmeye teşvik ettiğine ve bilenlere sormayı öğütlediğine göre âyet literal anlamıyla anlaşılrsa bunun ne mahzuru olabilir? Bu anlayış her şeyden önce âyetleri mevzii dışında kullanmaya kapı aralayacak, Kur’ân’ı konuşmadığı alanlarda konuşurmak sûretiyle bir müddet sonra öznel, keyfi düşünceleri Kur’ân’a onaylatmak için ve bazen de hasmı susturmak için âyetleri araçsallaştırma amacına hizmet edecektir. Kur’ân’ı anlamada ve âyetleri kullanmada en temel şey murâd-ı ilahiyi doğru tespit etmek ve doğru yerde kullanmaktır.

2. Bizim, yeryüzüne gelip, onu uçlarından eksilttiğimizi görmediler mi? (er-Ra’d 13/41. Âyet)

“Yeryüzünün etrafından eksiltilmesi” ifadesi tarihten günümüze lafzî, mecazî, işârî (tasavvufî) olmak üzere çok farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu ifadeyi mecazî bir şekilde tefsir eden müfessirlerin görüşlerini dört madde halinde özetlemek mümkündür: Bunlardan birincisi; Müslümanların, kâfirlerin ellerinde bulunan toprakları fethetmesine ve böylece onların ellerindeki beldelerinin azalması,⁴⁷

⁴⁶ M. Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’ân Tefsiri* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 4/341.

⁴⁷ Taberî, *Câmiu’l-beyân an te’vîli ayi’l-kur’ân*, 13/574; Ebü’l-Fidâ İsmâîl b. Kesîr el-Kureşî, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-azîm* (Ürdün: Meketbetü’l-Menâr, 1410/1999), 2/476; Ebü’l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki’t-tenzîl ve ’uyunü’lekâvîl fî vücuhî’t-te’vîl* (Beyrut: Dârü’l-Ma’rife, 1947), 2/291; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr Buharî, *el-Câmi’ li-ahkâmî’l-Kur’ân* (Beyrut: Müessesetü’r-risale, 2006), 12/95; Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed b. Muhammed Matürîdî, *Te’vîlâtü’l-Kur’ân*, thk. Halil İbrahim Kaçar (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2006), 8/448; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm Medlî Âlisi ve Tefsiri*, (Anka-

ikincisi; başarı ve yükselişin çöküşe, hayatın ölüme, gurur ve ihtişamın aşağılanmaya, kemâlin acze ve eksikliğe dönmesine, daha önce imâr ve inşâ edilmiş ülkelerin harap edilip o ülke halklarının helâk edilmesi,⁴⁸ üçüncüsü; herhangi bir yerin âlimlerinin ve hayır sahibi seçkin kimselerin ölümüyle o beldenin iyi kimselerinin kalmamasına,⁴⁹ dördüncüsü; nüfusun azalması ve bereketin kesilmesine⁵⁰ yorumlanmıştır.

“Yeryüzünün etrafından eksiltilmesi” ifadesini lafzî/literal anlamını dikkate alarak Bilimsel tefsir ekolünü benimseyen yorumcular ise bunu doğa bilimlerine işaret olarak saymışlar ve ona göre yorumlamışlardır. Kimilerine göre burada sürekli olarak yeryüzünün daralması ve boyutunun küçülmesine,⁵¹ dünyanın kutuplardan birazcık basık, ekvatorundan da birazcık şişkin olmasına,⁵² taş kütleli levhalarının harekete geçmesiyle, kıtaların altındaki okyanus yataklarının patlamasına ve erimesine⁵³ yüksek yerlerde erozyon denilen; toprağın yağmur, sel, rüzgâr, deprem ve benzeri tabiat güçlerinin tesiriyle yerinden kayması, bunun sonucunda da yeryüzünün düzleşmesi ve dolayısıyla karaların yüz ölçümünün azalmasına,⁵⁴ deniz suları ve okyanusların taşması sonucu kara parçasını kaplamasına,⁵⁵ çölleşmeye⁵⁶ işaret şeklinde yorumlanmıştır.

ra: Akçağ Yayınları, 1991), 3/1660; Abdülhamid Köşk, *fi Rihâbi't-tefsîr* (Kâhire: el-Mektebetü'l-Mısri'l-Hadis, ts.), 13/1901.

⁴⁸ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'ân*, 13/576-578; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 2/476; Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb* (Tahran: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, ts.), 19/67.

⁴⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'ân*, 13/579; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 19/67; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 2/476; Ebü's-Sena Şehâbeddin Mahmûd b. Abdullah Âlûsî, *Rûhu'l-meânî fi tefsiri'l-Kur'âni'l-Azim ve's-seb'îl-mesani* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1997), 8/239-240.

⁵⁰ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vili ayi'l-Kur'ân*, 13/577; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 19/67; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 2/476; Ebü'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Mehdî İbn Acîbe, *el-Bahrü'l-medîd fi tefsiri'l-Kur'âni'l-mecîd* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002), 3/351.

⁵¹ Zağlul Neccar, *Tefsîrül-âyatî'l-kevnîyye fi'l-Kur'âni'l-kerîm* (Kâhire: Mektebetü'ş-Şuruki'd Düveliyye, 2007), 1/ 422-423; Abdürrezzak Nevfel, *Allah ve Modern İlim*, trc. Âkîf Nuri Karcioğlu (İstanbul: Dava Yayınları, 1974), 81.

⁵² Neccar, *Tefsîrül-âyatî'l-kevnîyye fi'l-Kur'âni'l-kerîm*, 423-424.

⁵³ Neccar, *Tefsîrül-âyatî'l-kevnîyye fi'l-Kur'âni'l-kerîm*, 424-425;

⁵⁴ Neccar, *Tefsîrül-âyatî'l-kevnîyye fi'l-Kur'âni'l-kerîm*, 424.

⁵⁵ Adem Yakup, *Kur'ân Mûcizeleri* (İstanbul: Güneş Yayıncılık, 2003), 34.

⁵⁶ Nevfel, *Allah ve Modern İlim*, 81; Neccar, *Tefsîrül-âyatî'l-kevnîyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, 426-428.

Söz konusu ifadeyi işârî bir şekilde yorumlayan İbn Arabî (ö. 638/1240), bu âyetteki “eksiltilmeyi”, kişinin yaşlılık zamanında organlarının zayıflaması ve güçten kesilip duyularının körelmesi neticesinde yavaş yavaş ölüme doğru sürüklenmesi olarak tefsir etmiştir.⁵⁷ Bir başka tasavvufî yorumda ise “uçlarından eksiltilme” ifadesi, “tevhitle birlikte insan ruhunda meydana gelen kesretten vahdete yani çokluktan bir olan Allah’a varma ve dolayısıyla ruhtaki hayvânî duygulardan arınıp tek olan Allah’ı her zerrede fark etme” olarak yorumlanmıştır.⁵⁸

“Yeryüzünün etrafından eksiltilmesi” ifadesini pasaj bütünlüğü içerisinde okuduğumuzda doğru anlama ulaşmak mümkündür. Bu pasaj sûrenin 38. âyetinden başlayıp 43. âyette son bulmaktadır. 38 ile 39. âyetlerde Hz. Peygamber’den önce de peygamberlerin gelip geçtiği onların da eş ve çocuklarının olduğu bildirilmektedir. Peygamber’in bir beşer olmasını tuhaf karşılayan müşriklerin mucize isteklerine karşı bu mucizeleri getirmenin peygamberin kendi elinde olmadığı belirtilmektedir. Gerçekte her dönemde peygamberleri ve şerî’atları tayin hususunda olduğu gibi mucize gönderme hususunda da belirli bir ilahî hüküm vardır. Bununla birlikte Allah dilediği hükmü/şerî’atı/mucizeyi kaldırır, dilediğini daimi kılar. Bütün herşeyin bilgisi onun sınırsız ilminde mevcuttur. er-Ra’d 13/40. âyette ise Hz. Peygamber’e hitaben o kâfirleri/müşrikleri uyardığımız azabın/cezanın bir kısmını sen bu dünyadan göçüp gitmeden sana göstersek de yahut bundan önce seni vefat ettirsek de bil ki sana düşen, her halükarda Kur’ân’ı tebliğ etmektir. Onların hesabını sormak ve cezalandırmak ise bizim işimizdir. er-Ra’d 13/41. âyete gelindiğinde muhatabın yine kâfirler/müşrikler olduğu anlaşılmakta onlara hitaben “(hem onlar gözleriyle de) görmediler mi ki biz (kudretimizle) arza (kâfirlerin diyarına) geliyor, onu etrafından eksiltip duruyoruz.”⁵⁹ denilmektedir. Yine kâfirler/müşrikler bilmiyorlar mı ki Allah herhangi bir şeyin gerçekleşmesine hükmettiği zaman onun bu hükmünü geçersiz kılacak hiçbir

⁵⁷ Ebû Abdullah Muhyiddin Muhammed b. Ali İbn Arabî, *Tefsir-i Kebir*, trc. Vahdettin İnce (İstanbul: Kısın Yayınları, ts.), 1/ 597.

⁵⁸ A. Nuray Oktay, *Kur’ân’la Parıldayan Gerçekler* (İstanbul: Zariflik Birliktir Tasarım ve Yayıncılık, 1998), 285-286; Muhammet Yılmaz, “Yeryüzünün Etrafından Eksiltilmesi: Ra’d Sûresi 41. Âyet Üzerine Bir İnceleme”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/28 (2013/2), 37-38.

⁵⁹ Bu çeviri Hasan Basri Çantay’ın mealinden alınmıştır. Bk. <http://www.kuranmeali.com/ÂyetKarsilastirma.php?sûre=13&âyet=41> (27.05.2020)

güç yoktur. Allah'ın kâfirlerin hesabını çok çabuk göreceği haber verilerek onlar uyarılmaktadır. Pasaj bütünlüğü dikkate alındığında anlaşılabilir anlam budur.

Bağlamı dikkate alarak yapılan tefsirlerde bu âyetle ilgili şu yorumlara rastlamaktayız: “Kâfirler, inkârları yüzünden kendilerinden farklı şekillerde intikam aldığımızı, mâmur olan yerleri harabeye çevirdiğimizi, hayattan sonra ölümü, izzetten sonra zilleti, kemâlden sonra noksanlığı getirdiğimizi ve kendilerinden önce yaşayan ülkeleri harap, halklarını da helâk ettiğimizi görmüyorlar mı? Allah'ın, söz konusu durumu inkârcıların aleyhine çevirmeyeceğinden, azîz olduktan sonra onları zelîl kılmayacağından ve öncekilerin başlarına gelen aynı helâk ve felâketleri kendi başlarına getirmeyeceğinden kendilerini emin kılan nedir?” denilerek kendileri uyarılmaktadır.⁶⁰ Râzî'ye göre bu anlam, âyetin sibâkıyla da uyumludur.⁶¹

Netice olarak söz konusu âyetteki “eksiltimenin”, inkâr ve zulümleri yüzünden dünyevî iktidarların çökmesine, siyâsî egemenliğin uzandığı sınırların daralmasına ve gücün zayıflayıp kaybolmasına işaret olduğu ortadadır. Bu durumda bir ülkenin siyâsî egemenliğinin uzandığı sınırlardan kasıt, tıpkı Mekke müşrikleri gibi siyâsî erklerinin hem daralması hem de zayıflamasıdır. Diğer yandan bu

⁶⁰ Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlânî eş-Şevkânî, *Fethü'l-kadir: el-câmi' beyne fenneyi'r-rivaye ve'd-diraye min ilmi't-tefsir* (Mansûre: Dârü'l-vefa, 1997), 3/124; Muhyiddin Abdülkadir b. Musa b. Abdullah Abdülkadir-i Geylânî, *Tefsirü'l-Geylânî* (İstanbul: Merkezü'l-Geylânî li'l-Buhusi'l-İlmiyye, 2009), 2/512.

⁶¹ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 19/67. Şu örneklerde olduğu gibi az da olsa kimi meal sahipleri bu âyeti bağlamı dikkate alarak isabetli bir şekilde çevirmiştir.

Abdülbaki Gölpınarlı: “Görmediler mi ki adeta onların yerlerine geliyor, etrafından yurtlarını eksiltip duruyoruz.”

Abdullah Parlıyan: “Peki görmüyorlar mı, biz yeryüzüne İslâm orduları göndermek sûretiyle yeryüzündeki kâfirlerin memleketlerini her taraftan daraltarak eksiltiyoruz.”

Ahmet Tekin: “Bizim yurtlarını işgal edip, her tarafından toprak kopardığımızı, boyunlarını vurup esir aldığımızı, kendilerini sıkıştırdığımızı, imkân ve nüfuz alanlarını daralttığımızı görmüyorlar mı?”

Ali Fikri Yavuz: “O kâfirler görmüyorlar mı ki, biz arazilerini (müslümanlara feth ettirmekle) etrafından azaltıp duruyoruz?”

Hayrat Neşriyat Meali: “Görmediler mi ki, şübhesiz biz (ben Azîmüştân), yeryüzüne (kâfirlerin memleketlerine, mü'minlere yardım etmekle) geliyor, onu etrafından (peygamberin fetihleriyle) eksiltip duruyoruz?”

<http://www.kuranmeali.com/ÂyetKarsilastirma.php?süre=13&âyet=41>
(27.05.2020)

Mustafa Öztürk Meali: O kâfirler/müşrikler görmüyorlar mı ki biz onların imkân ve nüfuz alanlarını gitgide daraltmaktayız! Mustafa Öztürk, *Kur'an'ı Kerim Meâlî*, 293.

ifadenin ne bilimsel tefsir ekolünü benimseyenlerin ifade ettikleri erozyon, kutupların basıklığı, med-cezir, karaların yüz ölçümünün azalması ve çölleşme gibi konularla ne de mutasavvıfların yaptığı yaşlılıkla beraber insanın gücünün azalması veya kesretten vahdete varma şeklindeki yorumlarla bir ilgisi vardır. Âyetin içinde yer aldığı pasajın bu tür yorumlara imkân vermediği aşikârdır.

3. O kâfirler bilmez mi ki gökler ve yer bitişikti biz onları ayırdık. Bütün canlıları sudan yarattık... (el-Enbiyâ, 21/30. Âyet)

Bilimsel tefsiri savunan kimi Kur'ân yorumcuları söz konusu âyet ve benzerlerini⁶² modern bilimin verileri ışığında tefsir etmektedir. Bu görüş sahiplerine göre Kur'ân bilimsel gelişmelere açık olup bu gelişmelerle çelişmemekte ve bilimsel sabitelerle mutabakat sağlamaktadır. Bu durum aynı zamanda Kur'ân'ın ilâhî bir kitap olması ve i'caz yönlerinden birinin ispatı olarak görülmüştür. Bu meyanda söz konusu olan el-Enbiyâ 21/30. âyet Big-Bang teorisiyle tam tamına örtüşmekte olduğu iddia edilmiştir. Bu düşünce savunucuları görüşlerini uzaydan çekilen fotoğraflarda bir dinamit patlaması esnasında ortalığa saçılan taş ve kaya parçaları gibi uzayın gök taşlarıyla dolu olması teorisiyle desteklemekte ve evrenin oluşumunun bir patlama neticesinde olduğunu varsaymaktadır. Ayrıca bugün ilim dünyasında kabul gören anlayışa göre büyük patlamadan sonra gezegenleri oluşturan gazlarla karışık bulutumsu toz(nebula)lar gelişigüzel uzay boşluğunda dolaşıyordu. Bu bulutların etrafında oluşan baskı sonucunda barındırdığı tozlar içe çökerek bir çekirdek oluşturmuş ve bu çekirdek kendi etrafında dönmeye başlamış ve bu durum zamanla güneş ve gezegenlerin oluşumunu sağlamıştır.⁶³

Söz konusu âyet her şeyden önce *evelem yerallezine keferû (o kâfirler görmezler mi/bilmezler mi.....)* ifadesiyle ilk hitap çevresindeki kâfirlere seslenmektedir. Kur'ân'ın ilk muhatabı durumunda olan insanların evrenin oluşumuyla ilgili modern bilimsel teorileri bildikleri söylenemez. Burada kastedilenin öncelikle ilk muhatapların da anlayabildiği bir anlam olması gerektiği müsellem bir durumdur. Aksi takdirde Kur'ân'ın ilk muhatapları tarafından tam

⁶² Bk. ez- Zümer, 39/5; el-İsrâ, 17/12; el-Meâric, 70/4; Fussilet, 41/53.

⁶³ Hayati Aydın, "Bilimsel Tefsirle İlgili Bazı Analizler" *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2018/2), 37-38.

olarak anlaşılmadığı gibi bir durum ortaya çıkacaktır ki bu da onun hidâyete iletme görevini tam olarak ifa etmediği anlamına gelir. Taberî (ö. 310/923) tabiûn müfessirlerinden İkrime (ö. 105/723) ve İbn Zeyd'e atıfla *rtk* kelimesinin gökten yağmurun yağmaması ve yeryüzünden de nebatın bitmemesi yani yer ve gökten hiçbir şeyin çıkmaması; *fetk* ile ise yağmurla göğün, bitkilerle de yerin yarılması ve bitkilerin çıkması anlamına geldiğini nakleder. Bu anlamın doğruluğuna "Dönüş sahibi olan (yağmur yağdıran) göğe, (nebat ile) yarılan yere yemin ederim ki " et-Târik 86/11-12. âyetlerini delil getirir.⁶⁴ Taberî söz konusu âyetin tefsirinde farklı görüşleri de nakleder ancak İkrime ve İbn Zeyd'den gelen görüşü tercih eder. Bu görüşü tercih etmesinin gerekçesi olarak ise Taberî, âyetin siyâkında yer alan "canlı olan her şeyi sudan yarattık" ifadesi olduğunu kaydeder.⁶⁵ Kısaca bu âyette yer ile göklerin *bitişik(ratk)* olmasıyla gökyüzünden yağmurun yağmaması ve yeryüzünde kuraklık olması; *ayırma(fetk)* ile yağmurun yağdırılması ve bu sayede bolluğun olması kastedilmektedir. Dolayısıyla bu âyet de kendi bütünlüğü içinde okunduğunda Bilimsel tefsircilerin çıkardığı anlamın buradan çıkmayacağı anlaşılmaktadır.

b. Dış Bağlamdan Kopuk Okumalar

Dış bağlam denildiğinde en genel anlamda nüzûl ortamı kastedilmektedir. Nüzûl ortamı ise âyetlerin vahyedildiği coğrafî, siyasî, kültürel, sosyolojik, psikolojik, dinî ve edebî yapının tamamını kapsar. Dar çerçevede bakıldığında genelde dış bağlam nüzûl sebepleri olarak anlaşılır. Ancak Kur'ân âyetlerinin bir kısmı bazı özel sebeplere dayanarak nazil olmuşsa da büyük bir kısmı özel bir sebep olmadan inmiştir. Kur'ân'ın doğru anlaşılmasında özel nüzûl sebepleri yanında âyetlerin ele aldıkları konunun tespit ve teşhisi için nüzûl ortamının da iyi bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu sebeple kimi kaynaklarda genel ve özel sebep olmak üzere nüzûl sebepleri iki kısımda mütalaa edilir.⁶⁶ Bu bölümde dış bağlamdan kopuk okumalara örnek vererek nüzûl ortamı ve nüzûl sebeplerinin âyetlerin doğru anlaşılmasında ne kadar önemli olduğuna işaret edilerek âyetlerin nasıl maksadı dışında kullanıldığına somut örnekler verilecektir.

⁶⁴ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 16/257-258.

⁶⁵ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 16/259.

⁶⁶ Bkz. Veliyyullah Ahmed b. Abdirrahim ed-Dihlevî, *el-Fevzu'l-kebîr fi usûli't-tefsîr* (Kahire: Dâru's-Sahve, 1407/1986), 31.

1. Allah, hani iki topluluktan birinin muhakkak sizin olacağını vadetmişti. Siz ise güçsüz olanın sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı egemen kılmak inkâr edenlerin kökünü kazımak istiyordu. (el-Enfâl, 8/7. Âyet)

Söz konusu âyetin doğru anlaşılması için nüzûl ortamının iyi bilinmesi gerekir. Nüzûl ortamını resmeden önemli vasıtalardan birisi de siyer bilgisidir. Bu âyette ifade edilen “iki topluluk” ile neyin kastedildiğini anlamak için siyer bilgisine ihtiyaç vardır. Taberî'nin farklı rivâyetlere yer vermekle beraber naklettiklerinin özeti şudur: Âyette zikredilen iki zümreden birisi Ebu Süfyân başkanlığındaki Kureyş'in Şam'dan dönen yaklaşık kırk kişilik kervanı, diğeri de Hz. Peygamber'in bu kervana el koyacağını duyarak Mekte'den hareket edip Bedir'e kadar gelen yaklaşık bin kişilik ordusudur. Müslümanlar kuvvetli olmayan zümrenin yani kervanın kendilerinin olmasını istiyorlardı. Yüce Allah ise müşrik ordusunun mağlup edilerek Müslümanların yücelmesini, kâfirlerin ise kökünün kesilmesini istiyordu. İlâhî irade tecelli ederek Müslümanlar kervanı yakalayamadılar fakat müşriklerle çarpışarak onları mağlup ettiler.⁶⁷ Bu siyer bilgileri sayesinde “iki topluluk” ifadesiyle kastedilenin ne olduğu anlaşılmaktadır.

592 | db

2. Allah yolunda infak ediniz ve kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın...(el-Bakara, 2/195. Âyet)

Bu âyet insanların canlarını bile bile kendi elleriyle tehlikeye attıkları zamanlarda özellikle gündeme getirilmektedir. Örneğin trafikte aşırı hız yaparak kendini tehlikeye atma veya başka şekillerde ölüme bile bile gitme durumlarında bu âyet okunmakta ve bunun Kur'ân'a aykırı olduğu vurgulanmaktadır. Aslında bağlamından koparılarak benzer değerlendirmeler kimi sahabiler tarafından yapılmış olsa da âyetin nüzûlüne tanıklık etmiş başka bir sahabe tarafından bunun düzeltildiğini görüyoruz. Böyle yanlış bir değerlendirmenin düzeltildiği bir olaya şahit olan Eslem Ebî 'İmrân şöyle naklediyor:

İstanbul'un fethi için sefere çıkmıştık. Daha geniş ve uzununu görmediğim şekilde iki saf olmuştuk. Bizans ordusu ise şehrin duvarlarına/surlarına sırtlarını dayamışlardı. Derken içimizden bir adam düşmana saldırdı.

⁶⁷ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 11/41-43.

Bunun üzerine bazıları (bu âyete aykırı davrandığını düşündükleri için) “yahu, adam kendi eliyle kendisini tehlikeye atıyor!” deyince Ebû Eyyûb el-Ensârî (ö. 49/669) şöyle dedi: “Siz bu âyeti, bir adamın şehadete ulaşmak amacıyla saldırmaması veya kendisini belaya maruz bırakması şeklinde yorumluyorsunuz. Oysa bu âyet biz Ensar hakkında inmişti. Şöyle ki: Allah Peygamberini galip getirip de İslâm'ı üstün kılınca, Hz. Peygamberden gizli olarak kendi aramızda “Allah peygamberini galip getirmeye kadar malımızı ve ailemizi bıraktık; gelin artık mallarımızla ilgilenelim ve onları ıslah ile uğraşalım” dedik. Bunun üzerine Allah, “Allah yolunda malınızı harcayın da kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın ...” âyetini indirdi. Dolayısıyla kendi kendini tehlikeye atmak, mallarımızla ilgilenmemiz ve cihadı terk etmemizdir.”⁶⁸

Taberî âyetin tefsiri sadedinde “tehlikeye atmanın” ne olduğu konusunda sahabe ve tabiûn müfessirlerinin görüşlerine yer verir. İbn Abbas'a (ö. 68/687-88) göre tehlike, kişinin Allah yolunda öldürülmesi değil, infakı terketmesidir. Dahhâk'a (ö. 105/723) göre ise tehlike, kişinin kendisini ve malını Allah yolunda cihattan alıkoymasındır.⁶⁹ Berâ b. Âzîb (ö. 71/690 [?]) de kendini tehlikeye atan adam, savaşta ileri atılan ve sonra da öldürülen kişi midir?” şeklinde soran birisine “Hayır, kötülük/günah işleyen ve sonra tevbe etmeyen veya benim tevbem hiç kabul edilmez diyen kimsedir” diyerek cevap vermiştir.⁷⁰ Bu görüşleri aynen aktaran İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201) de âyette ifade edilen “tehlikeye atmanın” anlamı konusunda Allah'ın azabı şeklinde bir başka görüş daha ilave eder.⁷¹ Elmalılı (ö. 1942) da âyetteki uyarıyı “Sadece para kazanma ve istirahat etme sevdasının insanları esaret ve mahkûmiyet gibi büyük tehlikelere düşüreceğini ve bu tehlikenin önüne geçmek, ancak Allah yolunda savaşmakla ve savaşa alışmakla mümkün olacağını

⁶⁸ Tirmizi, "Tefsir", 3; Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 3/322;

İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 2/476; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Eansârî el-Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Berdûnî-İbrâhîm Atfeyiş (Beirut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1405/1985), 2/361.

⁶⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 3/322-324.

⁷⁰ Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, 19/67.

⁷¹ Ebu'l-Ferec Cemâluddîn Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdurrezâk el-Mehdî (Beirut: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1431/2010), 1/158.

unutmayın.”⁷² şeklinde yorumlar. İbn Âşûr (ö. 1970) ise “ ... Ve kendinizi tehlikeye atmayın ...” cümlesinin infakı emreden cümleye atfedilmesinin sebebinin, infakın emredilme nedenini göstermek için olduğunu kaydeder. Çünkü Allah yolunda infakı terk etmek ve hazırlıksız bir şekilde savaşa çıkmak, kendini tehlikeye atmaktır.⁷³

Taberî “kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmanın” ifadesiyle ilgili yukarıdaki görüşleri naklettikten sonra kendi görüşünü şöyle belirtir: Allah, kendi elimizle helâkimize neden olacak şeylere kendimizi atmamızı ve farzları terk ederek kendimizi helâke, yani azaba maruz bırakmamızı yasaklamıştır. Dolayısıyla azabı gerektiren ve Allah’ın hoşlanmadığı şeylere girişmemiz caiz değildir. Şu kadar var ki her ne kadar anlam böyle olsa da âyetin en doğru yorumu şöyledir: Ey müminler! Allah yolunda harcayın, bu uğurdaki harcamayı terk etmeyin. Yoksa bunu terk etmenizden dolayı azabı hak edersiniz.⁷⁴

Görüldüğü gibi söz konusu âyetin popüler olarak kullanılan ve adeta sloganlaştırılan bilerek canımızı tehlikeye atmak anlamıyla alakasının olmadığı anlaşılmaktadır. Elmalılı “Bu âyetin siyâkı ve sebab-i nüzûlü fisebilillah harbü kıtalden ve o uğurda sarf-ı maldan kaçınmanın bir tehlike olduğunu ihtar içindir.”⁷⁵ diyerek bağlam dikkate alınarak âyetin doğru anlamının bu şekilde olması gerektiğini belirtir. Dolayısıyla gerek sibâka yani âyetin kendi iç bütülüğündeki anlama gerekse dış bağlama uygun düşen anlam, infaktan geri durmanın ve cihadı terk etmenin tehlikeli olduğudur. Neticede ilgili âyette, “gerek mal, gerekse diğer unsurlarla olsun, gücünüzün yettiği her şeyi Allah yolunda ve onun dini uğrunda seferber etmezseniz kendinizi tehlikeye atmış olursunuz.”⁷⁶ denilmektedir.

⁷² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat, 1979), 2/701.

⁷³ Muhammed Tahir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve’t-tenvîr* (Beirut: Müessesetü’t-Târîh, ts.) 2/209.

⁷⁴ Taberî, *Câmiu’l-beyân an te’vîli ayi’l-Kur’ân*, 3/325.

⁷⁵ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 2/701.

⁷⁶ Reşid Rıza, *Tefsiru’l-menâr*, (Beirut: Dâru’l-Ma’rife, ts.), 2/214.

3. Ey Âdemoğulları! Her mescide (Kabe'yi tavafa) gelişinizde zinetlerinizi (giysilerinizi) giyin, yiyin ve için, fakat israf etmeyin, çünkü Allah israf edenleri sevmez. (el-A'raf 7/31. Âyet)

Söz konusu âyet içinde bulunduğumuz toplumda çoğu kere de din görevlileri tarafından cami ve mescid âdabı anlatılırken kullanılmakta ibadete gelen cemaatin temiz elbiselerle gelmeleri için uyarı mahiyetinde kullanılmaktadır. Ayrıca âyetin diğer yarısı da yemek duası esnasında okunmaktadır. Kanaatimizce ilgili âyeti doğru olarak anlamak ve uygun yerde kullanmak için gerçekte âyetin ele aldığı konunun ve muhatapların doğru tespit edilmesi gerekir. Bunun için dış bağlam yani Kur'ân'ın nazil olduğu dönemdeki cahiliye adetlerini göz önünde bulundurmak icap eder.

Kaynaklarda cahiliye devrindeki bazı Arap kabilelerinin Kâbe'yi çıplak tavaf etmeleri ve ihramlı iken birtakım yiyecekleri kendilerine yasak etmeleri âdetinden söz edilmektedir. Taberî, İbn Abbas kanalıyla bu âyetin nüzûl sebebi olarak şu olayı nakleder: Kadınlar, çıplak olarak Beyt'i (Kâbe'yi) tavaf eder, bu esnada bir bez parçasını ferici üzerine koyar ve şöyle söylerdi: "Bugün onun bir kısmı yahut tamamı görünüyor olabilir ama ben ondan görünen kısmını kimseye helal kılmıyorum." Bütün Arap kabileleri olmamakla beraber Hill mensupları olarak anılan Temîm, Mâzin ve Humeys gibi bazı Arap kabileleri tavaf için geldiklerinde üzerindeki her şeyi çıkarıp çıplak kalırlar, elbiselerinden soyunmakla günahlarından arındıklarına inanırlardı.⁷⁷ Araplarda Kâbe'nin etrafında çıplak tavaf uygulaması, günah ve kirlerden arınma arzusunun sembolik bir ifadesi olabileceği gibi işlenmiş olduğu günahlarda kendisine ortak olduğundan dolayı bu günahla kirlenmiş elbiseyle yapacağı tavafın sahih olmayacağına yahut ilahların bu tavaftan hoşnut olmayacağına dair itikatların da bir uzantısı olabilir. Âyetin yiyip içmeyle ilgili kısmı ise Kureyş, Kinâne ve Huzâa gibi kabilelerden oluşan ve hums (Ahmesîler) diye anılan bazı kabilelerin hacda ihrama girdikten sonra süt içmeyi ve süt ürünleri yememeleri konusunu ele almaktadır.⁷⁸

Yukarıda ifade edilen nüzûl sebepleri çerçevesinde dış bağlam dikkate alınarak âyet yorumlandığında söz konusu âyetin Müşrik

⁷⁷ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-kur'ân*, 10/150-154; İbn İshak, *Sîre*, thk. Muhammed Hamidullah (Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981), 75-76.

⁷⁸ İbn İshâk, *Sîre*, 100.

Araplardaki iki yanlış âdeti konu edindiği ve onları düzelttiği anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi çıplak vaziyette Kâbe'yi tavaf, diğeri ise ihramlı iken kimi yiyecek ve içecekleri kendilerine haram kılmalarıdır. Taberî, söz konusu âyetle ilgili rivâyetleri nakletmeden önce kendisi şu değerlendirmeyi yapar. Burada yüce Allah beytini (Kâbe'yi) çıplak tavaf eden ve orada avret yerlerini açan, Allah'ın helal kıldığı rızıkları yemeyi kendisine samimi olarak haram kılan Mekke müşriklerine her mescide/Kâbe'ye tavaf için gelişlerinde elbise giymelerini, güzel ve helal rızıklardan yiyip içmelerini, Allah'ın kitabında ve Rasulünün dilinde haram kıldıkları dışında hiçbir şeyi haram kılmamalarını söyler.⁷⁹ Kısaca bu âyette öncelikle müşrik Araplara onlar üzerinden bizim müşriklerden geri kalan ne yanımız var diyen müminleri de hitaba dâhil ederek “Ey Âdemoğulları, Kâbe'yi tavaf edeceğiniz her vakit çıplak vaziyette değil, giyinik olun, edep yerlerinizi örtün, hacda ihramlı iken yüce Allah'ın helal kıldığı her türlü yiyeceği ve içeceği yiyin için, size helal kılınanları yasaklamak sûretiyle haddi aşmayın, çünkü Allah haddi aşanları sevmez.” uyarıları yapılmaktadır.

596 | db

Söz konusu el-A'raf 7/31. âyetin asıl ve orijinal anlamı bu olmakla beraber anlam genişlemesine tabi tutularak farklı yorumlar yapılmıştır. Örneğin Kurtubî (ö. 671/1273) bu âyetle ilgili olarak “yüce Allah'ın “Ey Âdemoğulları” hitabında, o dönemlerde Beytullah'ı çıplak olarak tavaf eden Araplar kastedilmekle birlikte, hitabın bütün insanlara olduğunu söyler. Ve ardından bu buyruğun bundan dolayı namaz için yapılmış “bütün mescidler” hakkında umûmî olduğunu kaydeder. Bu düşüncelerini tefsir usûlündeki “Sebebin husûsîliği değil, hükmün umûmîliği nazar-ı itibara alınır.” ilkesine dayandırır. Yine Kurtubî'ye göre ilim adamları arasında bununla tavafın kastedilmiş olacağını kabul etmeyenler de vardır. Çünkü tavaf yalnızca tek bir mescidde söz konusu olur. Bütün mescidler için söz konusu olan şey ise namazdır. Ancak Kurtubî'ye göre bu, şeriatın maksatları kendisine gizli kalmış olan kimselerin söyleyeceği bir sözdür.⁸⁰ Kurtubî'nin de eleştirdiği gibi “her mescid” ifadesini literal anlamıyla ele alarak bütün mescidleri buna dâhil edip Kâbe'nin de bunun dışında tutulması bağlam bilgisini dikkate almamanın bir neticesidir. Âyet öncelikle ibadet maksadıyla hacda Kâbe'yi çıplak olarak tavaf eden Mekke müşriklerinin bu yanlış

⁷⁹ Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli ayi'l-Kur'ân*, 10/149.

⁸⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 7/189.

âdetlerini konu edinmekte ve bunu düzeltme yoluna gitmektedir. “Sebebin husûsîliği değil, hükmün umûmîliği dikkate alınmalı” ilkesi işletilecekse tarihten günümüze özelde Kâbe'nin tavafı genelde de diğer mescitlere herkesin çıplak bir vaziyette ibadet maksadıyla gelmelerinin yasak olduğu şeklinde genelleştirilebilir. Ama bu genelleştirmeye gerek duymayacak bir durum söz konusudur ki o da hiçbir kimsenin hiçbir ortamda çıplak bulunması ne Kur'ân'ın diğer nasslarına ne de toplumsal normlara uygun düşer. Dolayısıyla bu ilkeyi burada doğrudan işlevsek kılacak bir durum da bulunmamaktadır. “Her mescid” ifadesine Kâbe'yi dâhil etmemenin tutarlı bir yanı bulunmamaktadır. Zira Kâbe'nin de içinde yer aldığı alanın mescid-i haram olarak anıldığı bilinmektedir.

Bağlamından kopuk Kur'ân okumalarına dair vermiş olduğumuz örnekler maksadımızı ifade etmeye kâfidir. Şu durumu belirtmemiz gerekir ki bağlamsız okunan âyetler bu örneklerden ibaret değildir. Örneğin “Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir.” (el-Vâkıa', 56/79) âyeti mushafa abdestsiz dokunulamayacağına; “Bilmiyorsanız zikir ehline sorunuz.” (el-İsrâ, 15/9) âyetini bilene danışmaya; “...Herhangi bir âyeti nesh eder yahut unutturursak ondan daha iyisini veya benzerini getiririz...” (el-Bakara, 2/291) âyeti terimleşmiş anlamıyla Kur'ân'da neshin varlığına delil olarak getirilmiştir. Yine oryantalist Jansen'in belirttiği gibi modern dönemde tartışılan siyasal birçok konu bağlamından koparılan âyetlerle müdellel hale getirilmeye çalışılmıştır. Mesela “ ... sermayeniz sizindir ... ” (el-Bakara, 2/279) ifadesinin kapitalizme; “ ... sizden olan idarecilere de itaat edin! ... ” (en-Nisâ, 4/59) ifadesinin diktatörlüğe; “... işleri, aralarında danışma iledir...” (eş-Şûrâ, 42/38) ifadesinin ise parlamenter sisteme işaret olduğunu söyleyenler bile olmuştur.⁸¹

Bağlamından kopuk bir şekilde Kur'ân'ı okuma ameliyesi modern dönemlere ait bir olgu değildir. Bu eylemin tarihçesi ilk dönemlere kadar uzanır. Kur'ân'ın nüzûlüne şahitlik etmiş olan kimi sahabenin bile bu yola tevessül ettiği nakledilmektedir. Şâtıbî'nin nüzûl sebeplerini dikkate almanın gerekliliği bahsinde yer verdiği Hz. Ömer (ö. 70/689) döneminde meydana gelen bir hâdise bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Hz. Ömer, Kudâme b.

⁸¹ J. J. G. Jansen, *Kur'ân'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar*, çev. Halilrahmân Açar (Ankara: Fecr Yayınevi, 1993), 175.

Maz'ûn'u Bahreyn'de görevlendirmişti. Cârûd adında birisi Hz. Ömer'e gelerek Kudâme'nin içki içip sarhoş olduğunu söyler. Hz. Ömer bu dediğine şahitlik yapacak birinin olup olmadığı sorar. Cârûd da Ebû Hureyre'nin (ö. 58/678) şahitlik edebileceğini ifade eder. Bunun üzerine Kudâme kendisinin onların iddia ettiği gibi içki içmiş olsa bile halifenin ona sopa atamayacağını belirtir. Hz. Ömer ona bunun nedenini sorduğunda cevap olarak şu âyeti okur: "İnananlara ve salih amel işleyenlere tatmış olduklarından dolayı günah yoktur..." (el-Mâide, 5/93). Hz. Ömer de Kudâme'ye yanlış te'vilde bulunduğunu; Allah'tan korkmuş olsaydı onun haram kıldığı bir şeyden uzak durması gerektiğini söyler. Başka bir rivâyette ise Kudâme kendisinin inanıp salih ameller işlediğini, Hz. Peygamberle birlikte Bedir, Uhud ve Hendek'te savaştığını ileri sürer. Hz. Ömer oradaki sahabeden buna cevap vermelerini isteyince İbn Abbas bu âyetlerin, içkinin haram kılınmasından öncekiler için bir özür, sonrakilerin de aleyhine bir hüccet olduğunu söyler ve ardından "Ey inananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir...." (el-Mâide 5/90) âyetini okur. Hz. Ömer de onu tasdikler.⁸²

598 | db

İslâm tarihinin ilk dönemlerinde müslümanlar arasında meydana gelen siyasî mücadelelerde âyetlerin bağlamlarından kopararak karşı tarafı susturmak için kullanıldığını görmekteyiz. Sıffin savaşından sonra meydana gelen tahkim olayına karşı çıkan bir grup Müslüman, kendilerine Kur'ân âyetlerini dayanak kılmıştı. Daha sonraları Hâricîler olarak anılan bu grup âyetleri zahirî anlamına göre yorumlayıp bağlamlarından kopararak rakiplerine karşı slogan olarak kullanmışlardı. Onların en çok kullandıkları "lâ hükme illâ lillâh" sloganı Kur'ân'da yer alan "Hüküm ancak Allah'a aittir, hüküm yalnız onundur"⁸³ şeklindeki âyetlere dayanmaktaydı. Yine onlar tahkim olayının bâtil olduğuna delil olarak el-Mâide sûresinin 44, 45 ve 46. âyetlerinde geçen "Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerdir... zalimlerdir... fasıklardır" ifadelerini göstermişlerdir. Sahabeden olan bu kişilerin âyetlerin bağlamını bilmedikleri söylenemez. Öyle anlaşılıyor ki âyetleri böyle

⁸² İbrâhîm b. Mûsa b. Muhammed Ebû İshâk eş-Şâtûbî, *el-Muvâfakât fî usûli's-şerî'a*, çev. Mehmet Erdoğan (İstanbul: İz Yayıncılık, 1993), 2/333.

⁸³ Bk. el-En'âm, 6/57; Yûsuf, 12/40, 67; el-Kasas, 28/70, 88.

te'vilin altında yatan neden Kur'ân'ı kendi durumları için bir meşrûiyet kaynağı haline getirmektir.⁸⁴

Âyetleri bağlamından kopuk olarak okumanın sebep veya sebepleri nelerdir? sorusuna net bir cevap vermek zordur. Ancak bu durumun temelde kişilerin Kur'ân algısıyla çok yakın bir ilişkisi olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu algı Kur'ân'da "her şeyin"⁸⁵ var olduğu düşüncesine dayanmakta ve ardından da her konuyu bir âyetle destekleme arzusu şeklinde tezahür etmektedir. Bu arzuyla yapılan konulu tefsir çalışmalarında âyetler kimi kere bağlamlarından kopararak hiç de mevzu edinmediği konularda konuşturulmakta bazen de nevezuhur meselelere cevap üretmede araç haline getirilmektedir. Bir başka neden olarak ise mezhep, meşrep, grup taassubu ve siyasî, ideolojik emeller için⁸⁶ âyetlerin bağlamından kopararak okunduğunu tarihsel tecrübelerle dayanarak söylemek mümkündür.

Bağlam bilgisine bu kadar vurgu yapmamız bu ilkenin müslümanların Kur'ân'ı doğru anlamalarına katkı sunacağı ve aralarındaki ihtilafları azaltabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi tarihsel süreçte ümmetin bireyleri, aralarındaki ihtilaflarda her birey veya grup kendi durumunu tahkim etmek için Kur'ân âyetlerine müracat etmiştir. Âyetleri iç ve dış bağlamından kopararak yorumlamak sûretiyle de kendi haklılıklarını savunmaya çalışmışlardır. Kur'ân'ın nüzûlünden günümüze bağlamından kopuk okumalar tarihin her döneminde vuku bulmuştur. Ancak nüzûl döneminden uzaklaştıkça dış bağlamdan da uzaklaşmakta ve subjektif yorumlar artmakta bu durum ise ümmetin arasındaki ihtilafları çoğaltmaktadır. Şâtıbî'nin Hz. Ömer'le ilgili naklettikleri bu söylediklerimizi teyit eder mahiyettedir. Hz. Ömer bir gün sahabeye kiblesi ve peygamberi bir olan bu ümmetin aralarında nasıl ihtilafa düşeceğini sorunca İbn Abbas ona kendilerinin Kur'ân'ın kimin hakkında nazil olduğunu bildiklerini ama sonrakilerin bunu bilmeyeceklerini ifade eder. Bunun ise Kur'ân hakkında şahsî görüşlerin ortaya çıkmasına ve

⁸⁴ Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Nihat Uzun, "Bağlam'ı Göz Ardı Etmek", 14- 17.

⁸⁵ Bk. el-En'âm, 6/38, 59; en-Nahl, 16/89.

⁸⁶ Bağlamın göz ardı edilmesinin nedenlerine dair geniş bilgi için bk. Ahmet Öz, *Kur'ân'ı Anlamada Bağlam* (İstanbul, Hikmetevi Yayınları, 2016), 159-194.

ihtilâfa yol açarak ümmetin birbirine girmesine sebep olacağını söyler. Hz. Ömer'in de İbn Abbas'ın bu yorumu hoşuna gider.⁸⁷

Sonuç

İnsanları hidâyete iletmek amacıyla gönderilmiş olan Kur'ân'ın bunu gerçekleştirmesi için onun doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Doğru anlama eylemi ise ancak sağlıklı bir yöntemle gerçekleşir. Bu yöntemin en önemli ilkelerinden birisi de şüphesiz bağlamdır.

Kur'ân iç dizayn bakımından rastgele sıralanmış bir kitap değildir. Anlam örgüsü dikkatli bir şekilde incelendiğinde âyetler kendi içinde, pasajlar bir birlik halinde, bazen de sûreler kendi içinde tematik olarak bir bütünlük oluşturmaktadır. Bu yönler onun anlaşılmasında iç bağlama riâyeti gerekli kılmaktadır. Diğer yandan Kur'ân'ın olguları dikkate alarak yirmi üç yıllık bir süreçte çoğu kere olaylarla içiçe bir şekilde nazil olması onun anlaşılması ve yorumlanmasında dış bağlam bilgisine ihtiyaç hissettirmektedir.

600 | db

Âyetler bağlamından kopuk bir şekilde okunduğunda literal anlamıyla anlaşılmakta bu ise âyetin ele aldığı asıl muhatabın ve konunun değişmesine yol açmaktadır. Böylece bazen kafirlere hitap eden âyet, mü'minlere hitap ediyormuş gibi anlaşılmakta ve mü'minler için kullanılmaktadır. Buna dair onlarca örnek bulmakla birlikte bizim makalemizde yer verdiğimiz "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" âyeti bu duruma dair örneklerden sadece birisidir.

Kur'ân, nüzûlünden günümüze kadar samimi niyetlerle ve hidâyet amacıyla okunduğu gibi art niyetli okumalara da muhatap olmuş bir kitaptır. Bazen art niyetli okumaların bazen de iyi niyetli olsa da yanlış okumaların neticesi olarak keyfi yorumlar ortaya çıkmıştır. İşte bu subjektif ve keyfi yorumların önüne geçmenin veya ulaşılan yorumların sıhhat derecelerinin test edilmesinin yolu, bağlam ilkesinin daha etkin hale getirilmesiyle mümkün olabilir. Bu ilke, ümmetin içindeki görüş ayrılıkları ve ihtilâfları asgari düzeye indirmeye belki bir katkı da sunabilir. Bu sebeple bağlam ilkesi tefsir usûlünün en önemli konuları arasında yer almayı öncelikle ve özellikle hak eder durumdadır.

⁸⁷ Şâtıbî, *el-Muvâfakât fî usûli's-şerî'a*, 3/332.

KAYNAKÇA

- Acar, Mustafa-Demir, Ömer. Sosyal Bilimler Sözlüğü. Ankara: Vadi Yayınları, 1997.
- Akarsu, Bedîa. Felsefe Terimleri Sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları, 1975.
- Âlûsî, Ebû's-Sena Şehâbeddin Mahmûd b. Abdullah. Rûhu'l-meânî fi tefsiri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-seb'îl-mesânî. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1997.
- Ateş, Süleyman. Kur'ân-ı Kerim Tefsiri. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995.
- Atik, Kemal. "Âyet ve Sûrelerin Tevkîfîliği Meselesi". Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6 (1989): 210.
- Aydın, Hayati "Bilimsel Tefsirle İlgili Bazı Analizler" Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 12 (2018/2): 31-44.
- Bâkîllânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib b. Muhammed el-Basrî. İcâzü'l-Kur'ân. yy: Âlemül-Kütüb, ts.
- Bazmul, Muhammed b. Ömer b. Salim. 'İlmü'l-münâsebât fi's-suveri ve'l-âyât. Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, 2002.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. Kur'ân-ı Kerîm Meâli Âlisi ve Tefsiri. Ankara: Akçağ Yayınları, 1991.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl Ebû Abdillâh. es-Sahîh. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmî, ts.
- Cerrahoğlu, İsmail. Tefsir Usûlü. Ankara: TDV Yayınları, 1983.
- Cevherî, İsmâîl b. Hammâd. es-Sihâh. thk. Ahmed Abdülgafûr Atâr. Beyrut: Dârü'l-İlmi li-Melâyîn, 1990.
- Cevzici, Ahmet. "Bağlamsal Tanım" Maddesi, Paradigma Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2000.
- Cündioğlu, Düccane. Kur'ân'ın Anlamının Anlamı. İstanbul: Tibyan Yayınları, 1995.
- Cürçânî, Ebû'l-Hasen Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali. Delâilü'l-İcâz. thk. Mahmud Muhammed Şakir. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, ts.
- Dihlevî, Veliyyullah Ahmed b. Abdîrrahim. el-Fevzu'l-kebîr fi usûli't-tefsîr. Kahire: Dârü's-Sahve, 1407/1986.
- Doğan, D. Mehmet. Büyük Türkçe Sözlük. 7. Baskı. Ankara: Rehber Yayınları, 1990.
- Draz, Abdullah. En Mühim Mesaj Kur'ân. çev. Suat Yıldırım. İzmir: Işık Yayınları, 1994.
- Draz, Abdullah. Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru. çev. Salih Akdemir. Ankara: Mim Yayıncılık, 1983.
- Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr Buhârî, el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'ân (Beyrut: Müessesetü'r-risale, 2006).
- Geylânî, Muhyiddin Abdülkadir b. Musa b. Abdullah Abdülkadir. Tefsîr-ü'l-Geylânî. İstanbul: Merkezü'l-Geylânî li'l-Buhusî'l-İlmiyye, 2009.
- Gezer, Süleyman. Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'ân. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Güven, Şahin. "Dil, Anlam ve Çokanlamlılık Sorunu". Bilimnâme 25/2 (2013): 69-100.
- İbn Acîbe, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Muhammed b. Mehdî. el-Bahrü'l-medîd fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-mecîd. Beyrut: Dârü'l-kütübî'l-İlmiyye, 2002.
- İbn Arabî, Ebû Abdullah Muhyiddin Muhammed b. Ali. Tefsir-i kebir, trc. Vahdettin İnce. İstanbul: Kıtasan Yayınları, ts.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâîl el-Kureşî. Tefsîru'l-Kur'ânî'l-azîm. Ürdün: Mektebetü'l-Menâr, 1410/1999.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem el-İfrîkî el-Mısrî. Lisânü'l-'Arab. Beyrut: Dârü Sâdir, ts.
- İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâluddin Abdurrahman. Zâdu'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr. thk. Abdurrez-zâk el-Mehdî. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, 1431/2010.
- Jansen, J. J. G. Kur'ân'a Bilimsel-Filolojik-Pratik Yaklaşımlar. çev. Halilrahmân Açar. Ankara: Fecr Yayınevi, 1993.
- Karadâvî, Yusuf. "Kur'ân Tefsirinde İdeal Yöntem" çev. Muhittin Akgül. Diyanet İlmî Dergi 38/3 (2002): 68.
- Koç, Turan. "Kur'ân Dili Açısından Söz – Anlam İlişkisi", Kur'ân ve Dil – Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu. Van: y.y., 2001.
- Keşk, Abdülhamid. Fi Rihâbi't-tefsîr. Kâhire: el-Mektebetü'l-Mısrî'l-Hadis, ts.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ferah Şemsuddîn. el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'ân. thk. Ahmed el-Berdûnî-İbrâhîm Atfeviş. Beyrut: Dârü İhyâ't-Türâsî'l-Arabî, 1405/1985.

- Matürîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed b. Muhammed. Te'vîlâtü'l-Kur'ân. thk. Halil İbrahim Kaçar. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2006.
- Muhammed Hamîdullah, Kur'ân-ı Kerîm Tarihi. çev. Salih Tuğ. İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları, 1993.
- Neccar, Zağlul. Tefsirü'l-âyatî'l-kevnîyye fi'l-Kur'âni'l-Kerîm. Kâhire: Mektebetü's-Şuruki'd Düveliyye, 2007.
- Nevfel, Abdürrezzak. Allah ve Modern İlim. trc. Âkif Nuri Karcıoğlu. İstanbul: Dava Yayınları, 1974.
- Oktay, Nuray. Kur'ân'la Parıldayan Gerçekler. İstanbul: Zariflik Birliktir Tasarım ve Yayıncılık, 1998.
- Ömer, Ahmet Muhtar. "Bağlam Teorisi". çev. Şahin Güven. Bilimnâme, 20/1 (2012): 197-208.
- Öz, Ahmet. Kur'ân'ı Anlamada Bağlam. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2016.
- Öztürk, Mustafa. Kur'ân-ı Kerim Meâli. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- Râzî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb. Usûlü'l-kâfi. şrh. Akâyî Hac Seyyid Cevâd Mustafa. Şiraz: y.y., ts.
- Reşid Rıza, "el- İttisâl beyne'l-âyat ve's-suver". Mecelletü'l-Menâr 8/8 (1323/1925): 289-290.
- Sâlih, Subhi. Mebâhis fi 'ulûmi'l-Kur'ân. Beyrut: y.y., 2009.
- Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman. el-İtkâ'ân fi 'ulûmi'l-Kur'ân. thk. Ahmed b. Ali. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2006.
- Şâtîbî, İbrâhîm b. Mûsa b. Muhammed Ebû İshâk. el-Muvâfakât fi usûli's-şer'â. çev. Mehmet Erdoğan. İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Muhammed. Fethu'l-kadîr. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Yy: Dârü'l-Fikr, ts.
- Şimşek, M. Sait. Hayat Kaynağı Kur'ân Tefsiri. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Tirmîzî. Ebû İsa Muhammed b. İsa. Sünenü't-tirmîzî, thk. İbrâhîm Atva. Mısır: Mustafa el-Bâb el-Halebî, 1975.
- Tiyek, Fatih. Kur'ân'ı Anlamada Bağlamın Rolü. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Tura, Sabahat. "Anlam ve Yorum" Dilbilim ve Dilbilgisi Konuşmaları. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 7. Baskı. Ankara: TDK Yayınları, 1983.
- Uzun, Nihat. "Bağlam'ı Göz Ardı Etmek: Siyasî Mücadelelerde Âyetlerin Kullanımı" Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 37 (2012): 1-28.
- Ünver, Mustafa. Kur'ân'ı Anlamada Siyâkın Rolü. Ankara: Sidre Yayınları, 1996.
- Yakup, Adem. Kur'ân Mûcizeleri. İstanbul: Güneş Yayıncılık, 2003.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. Hak Dini Kur'ân Dili. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Yılmaz, Muhammed. Yeryüzünün Etrafından Eksiltilmesi: Ra'd Süresi 41. Âyet Üzerine Bir İnceleme", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 15/28 (2013/2): 21-42.
- Yüksek, Muhammed İsa. Kur'ân'ın Anlaşılmasında Bağlam Bilgisi Referansları ve Sınırları. 2. Baskı. İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları, 2018.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. el-Keşşâf an hakâiki't-tenzîl ve 'uyunü'l-ekâvîl fi vücuhî't-te'vîl. Beyrut: Dârü'l-Ma'rîfe, 1947.
- Zerkeşi, Bedrüdîn Muhammed b. Abdillâh. el-Burhân fi 'ulûmi'l-Kur'ân. thk. M. Ebu'l-Fadl İbrâhîm. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ts.
- Zürkânî, Muhammed Abdulazîm. Menâhilu'l-irfân. Kahire: Dâru İhyâ't-Türâs, ts.
- <http://www.kuranmeali.com/ÂyetKarsilastirma.php?sûre=13&âyet=41> (27.05.2020)

The Results of Contextless Qur'an Readings

Recep DEMİR *

Extended Abstract

In this article, the readings of the which is detached from its context are discussed. The most important aspect of benefiting from the Qur'an is its proper understanding. It is possible to realize the act of correct understanding by a correct method. One of the most important principles of this method is the context. It is not possible to get the correct meaning with readings of the Qur'an without context. Just as each word appears in a context, the verse of the Qur'an, which is a divine word, is also mentioned in a context. Considering the verses in particular, their being placed in an appropriate context under the supervision of Divine Will makes the subject of context even more meaningful and important. If even ordinary human behavior can be most accurately understood in the context in which the behavior in question arises, every Divine expression can be understood in the context in which it was born in the healthiest way. Readings the Qur'an without context causes the verses to be misunderstood and used in the wrong place.

The term context has been defined in various ways in different scientific disciplines. The word context in the dictionary means events, situations, network of relations or connection.

It is the unit or unit that surrounds a language unit, precedes or comes after it, affects that unit in many cases, determines its meaning and value. Scientists who deal with context mention four types of context: linguistic context, emotional context, situational context, and cultural context. There has been also those who divided the context into social context and fact context. However, it is the distinction the form of internal and external contexts that is generally preferred in the division of the types of context. When it is considered specifically in the Qur'an, what corresponds to the inner context is "the relations between the verses and the surahs" (münsebetü'l-ay ve's-suver) or succession (al-siyâk); we have to state that the outer context is formed by the social environment and its reasons (asbâbu'n-nuzûl).

The fact that the Qur'anic verses are ordered by God makes it necessary to take into account the internal context, and the external context as it is an oral text. In fact, we are faced with the following problem: "Will the Qur'an be understood as an address as written form of spoken language or as a book as a written text?" It is not right to choose one of these reductionist approaches. First of all, the Qur'an has descended into the middle of events and life in a twenty-three-year period. The style of the Qur'an shows that it is an address, and this reflects the

* Assoc. Prof., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology, Department of Qur'anic Exegesis, Samsun, Turkey, recepdemir55@gmail.com, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-7582-3437>

characteristics of colloquial language. In addition, interactive expressions of the Qur'an are colloquial features. On the other hand, the transformation of the Qur'an into a book and the ordering of the verses of this book by Allah necessitates it to be perceived as a book in a way. Therefore, the Qur'an is both an address and a book/text. The fact that the Qur'an is a discourse makes it necessary to take into account the external context in its understanding and interpretation, and the internal context that it is like the text. We have to express that it is a contradiction to take the Qur'an as a discourse only and then take the internal context as evidence for understanding it.

Of course, the Qur'an is not sent down in the form of a book that modern man knows. But its verses and passages are also not completely randomly sorted. Otherwise, it cannot be explained that its unique style was a miracle and it wanted her opponents to create a similar one.

When the verses are read out of context, they are understood in their literal meaning, and this leads to a change in the main collocutor and subject of the verse. Thus, sometimes the verse addressing the unbelievers is understood as if it is addressing the believers and is used for believers. Although there are dozens of examples related to this, the "Do those who know and those who do not know are one?" verse is just one example of this situation. Are those who know equal to those who do not? (ez-Zümer 39/9.) this verse is used to compare those who know about all kinds of subjects with those who do not know, without exception, to emphasize the importance of reading and writing. Giving a completely secular meaning to the concept of "science" mentioned in this verse, will those who make an effort in the way of education and those who do not do this one? A message is given.

What are the reason or reasons for reading the verses out of context? It is difficult to give a clear answer to the question. However, we should state that this situation has basically a very close relationship with the people's perception of the Qur'an. This perception is based on the idea that "everything" exists in the Qur'an and then manifests itself as a desire to support each issue with a verse. In the thematic tafsir studies carried out for this purpose, the verses are sometimes detached from their contexts and talked about the subjects that they have not taken into account at all, and sometimes they are turned into a tool to produce answers to new issues. As another reason, it is possible to say on the basis of historical experiences that the verses are read out of context for sect, group fanaticism and political and ideological purposes.

Keywords: The Qur'an, Context, Principle, Interpretation.

